

UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU BUCUREȘTI
IOSUD – DOMENIUL DREPT

RĂSPUNDEREA PROFESIONALĂ A AVOCATULUI

TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT

Conducător științific:
Prof. univ. dr. **Cristinel-Ioan Murzea**

Doctorand:
Merlușcă Elena-Cristina, căs. Savu

București
2023

CUPRINS

1. Problematika abordată și importanța acesteia în contextul științific actual	3
2. Obiectivele de cercetare propuse și rezultatele urmărite	4
3. Metodologia de cercetare științifică	6
4. Planul tezei	7
5. Rezumatul tezei	8
6. Concluzii. Soluții proprii. Propuneri <i>de lege ferenda</i>	18

1. Problematika abordată și importanța acesteia în contextul științific actual

Răspunderea avocatului, în general, este justificată de garantarea, la nivel de principiu constituțional, a *dreptului la apărare*. Exercițând *dreptul la apărare* la nivel profesionist, răspunderea juridică a avocatului apare *de plano* o răspundere profesională. Prin tema care face obiectul cercetării științifice mi-am propus să supun atenției doctrinei juridice de specialitate problema complexă a răspunderii profesionale a avocatului, temă care, până în prezent nu a mai făcut obiectul vreunei alte cercetări în domeniu.

În contextul general al dezvoltării răspunderii profesionale ne apare cât se poate de evidentă importanța analizei răspunderii avocatului cu atât mai mult cu cât în literatura de specialitate autohtonă nu i s-a acordat atenția cuvenită, problematica răspunderii avocatului fiind atinsă doar adiacent și tratată succint, existând însă recomandarea¹ unei cercetări profunde, exhaustive a acestui subiect. Totodată, deși tendința cercetărilor științifice în domeniul răspunderii a constat în aprofundarea și apropierea modelului francez, care are tradiție deja în analiza răspunderii particulare a avocatului, observăm că în doctrina națională nu a apărut niciun studiu consacrat integral acestui subiect. Mai mult, deși legislația specială a profesiei de avocat a fost analizată printr-o serie de lucrări reprezentative, în cadrul acestora nu s-a tratat problematica formelor de răspundere a avocatului din punct de vedere al manifestării obiective a acestora.

Prin teza *pendinte* mi-am propus să umplu acest vid doctrinar mai ales că, în timp ce răspunderea avocatului, în general, a rămas străină preocupărilor doctrinei juridice române, răspunderea altor profesioniști ai dreptului a fost deja tratată într-o serie de lucrări de specialitate.

În condițiile în care în jurisprudența națională sunt întâlnite deja o serie de cauze în care a fost *palpată* răspunderea avocatului, am considerat util să *disec* subiectul, în mod științific, în scopul stabilirii unor repere teoretice care să poată servi ca fundament al soluțiilor jurisprudențiale în materie.

Relevanța științifică a lucrării rezidă nu numai în noutatea temei constând în răspunderea profesională a avocatului în peisajul juridic național, ci și în modul sistematic de prezentare a tezelor personale exprimate în urma analizei unei ample legislații speciale (primară, secundară și terțiară) în corespondență cu *jus commune*. Din acest motiv considerăm că tezele exprimate au potențialul de a contribui substanțial la cunoaștere, iar impactul acestora poate afecta atât legislația profesiei de avocat și soluțiile jurisprudențiale în domeniu, cât și viața profesională cotidiană a oricărui avocat.

În afara elementului de noutate al temei abordate *per se*, aspectele originale ale lucrării rezidă în tezele inovative avansate într-o succesiune sistematică și logică, ce prezintă avantajele îmbinării

---

¹ Recomandarea Prof. Liviu Pop cuprinsă în *Prima verba* a monografiei *Răspunderea civilă pentru malpraxisul profesional*, autor Lacrima Bianca Lunțaru, Editura Universul juridic, București, 2018.

cunoștințelor teoretice cu cele practice, ceea ce mă determină să apreciez că subiectul abordat va constitui un instrument complex de aprofundare a răspunderii avocatului, util științei dreptului cât și practicienilor acestuia, contribuțiile aduse prin tezele exprimate având potențialul de a afecta atât legislația profesiei de avocat cât și soluțiile jurisprudențiale în materie.

2. Obiectivele de cercetare propuse și rezultatele urmărite

Obiectivul principal al prezentei tezei de doctorat constă în identificarea naturii juridice și a formelor răspunderii profesionale a avocatului. În acest scop, mi-am propus să umplu lacuna din literatura de specialitate juridică internă, considerând util științei dreptului cercetarea acestui subiect în condițiile în care în jurisprudența națională sunt întâlnite deja o serie de cauze în care a fost angajată răspunderea avocaților.

Pentru a înțelege limitele conduitei profesionale conforme peste care se declanșează răspunderea profesională, am considerat deosebit de util să identific cauzele răspunderii avocatului, astfel că în *Capitolul I* intitulat *Premisele răspunderii avocatului* mi-am propus să stabilesc, în mod sintetic, evoluția istorică a reglementărilor privind profesia de avocat și trăsăturile actuale ale profesiei de avocat în România. Stabilind că profesia de avocat garantează îndeplinirea de către avocat a misiunii sale privind apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, mi-am propus să identific în concret care este rolul și misiunea avocatului în societate, dar și a principiilor profesiei de avocat care le călăuzesc și le susțin întrucât acestea conturează în linii generale, limitele conduitei profesionale conforme. În acest demers științific am căutat să identific și acele vulnerabilități care afectează în prezent rolul și misiunea avocatului și care ar putea avea implicații substanțiale asupra răspunderii avocatului în sensul extinderii acesteia peste limitele firești.

În continuarea lucrării, în cadrul Capitolului II, obiectivele de cercetare propuse au vizat analiza izvoarelor răspunderii profesionale a avocatului. În cadrul acestora, am analizat, în mod inovativ, integrarea în domeniul răspunderii profesionale a avocatului a termenilor *praxis* (practica profesională) și *malpraxis* (greșeala în practica profesională), urmărind adaptabilitatea acestor termeni universali la specificul activității avocatului. Reieșind că răspunderea profesională se declanșează în activitatea profesională, din cauza nerespectării de către avocat a unei obligații asumate prin contractul de asistență juridică sau *ex lege*, am urmărit să identific obligațiile profesionale caracteristice ale avocatului precum și acele elemente de specificitate ale obligațiilor profesionale ce pot conferi particularități variatelor forme de răspundere profesională ale avocatului.

Observând că obligația profesională a avocatului se remarcă prin atipicitate și originalitate datorită diverselor forme și modalități de exercitare a profesiei de avocat, rezultatele pe care le-am urmărit au vizat elucidarea următoarelor probleme: subiectele obligației profesionale a avocatului,

statutul juridic al formelor de exercitare a profesiei de avocat, angajarea răspunderii formei prin intermediul căreia își exercită profesia avocatul, eventuala răspundere colectivă, solidară a avocatului și a formei de exercitare în cadrul căreia își desfășoară activitatea avocatul, temeiurile juridice care ar sta la baza răspunderii formelor de exercitare a profesiei de avocat, conținutul obligației profesionale, stabilirea naturii juridice a contractului de asistență juridică și a efectelor sale.

Analizând în cadrul Capitolului III diferitele forme de răspundere juridică a avocatului obiectivele cercetării s-au concentrat pe stabilirea naturii juridice caracteristice a răspunderii civile a avocatului, a formelor sale, precum și pe identificarea naturii și fundamentelor răspunderii în cazul ipotezelor particulare, dar specifice activității profesionale a avocaților, cum este cazul asistenței judiciare, a curatelei, a substituirii, a avocaților stagiați, colaboratori sau salarizați în interiorul profesiei sau a formelor de exercitare a profesiei de avocat. În ceea ce privește condițiile specifice ale răspunderii, am încercat să stabilesc întinderea și limitele răspunderii civile a avocatului, dar și mijloacele și soluțiile specifice de reparare a prejudiciului. În acest demers, am încercat să identific dacă se poate vorbi de o răspundere civilă de tipul al treilea, așa cum se sugerează în doctrină sau dimpotrivă, dacă cele două forme clasice de răspundere sunt suficiente în contextul legislativ și social actual.

În continuare, în cadrul răspunderii disciplinare, obiectivele cercetării au vizat în principal stabilirea elementelor particulare proprii ale răspunderii disciplinare a avocatului, iar, în secundar, în comparație cu cele ale răspunderii disciplinare în cadrul altor profesii juridice.

În cadrul răspunderii penale, obiectul cercetării a vizat identificarea aspectelor particulare privind răspunderea penală a avocatului cu referire în mod principal la impactul sancțiunilor penale asupra statutului profesional al avocatului.

Observând poziția indispensabilă a avocatului în cadrul procedurilor judiciare, am urmărit dacă se impune discuția despre o formă particulară de răspundere juridică a avocatului, pe care am denumit-o răspundere judiciară și în cadrul căreia am cercetat sancțiunile specifice.

În subcapitolul dedicat aspectelor de drept comparat, am încercat să identific particularități privind răspunderea avocatului în diferite sisteme de drept, alegând în acest sens sistemul francez, italian dar și cel american, pentru a reliefa că nu există diferențe semnificative față de sistemul național, soluțiile din jurisprudență influențând orientările doctrinare.

3. Metodologia de cercetare științifică

În capitolul privind analiza cauzelor răspunderii avocatului a fost folosită o metodologie complexă, prin îmbinarea *metodelor de cercetare istorică*, în analiza diacronică a profesiei de avocat, comparativă, în constatarea elementelor convergente și divergente ale legislației incidente,

logică, în construirea direcțiilor argumentative care să susțină premisele cu care am operat și *sociologică*, în analiza fenomenelor sociale cu impact asupra profesiei de avocat rezultatele cercetării oferind premisele unei analize particulare a răspunderii profesionale a avocatului.

În demersul identificării elementelor de specificitate ale obligațiilor profesionale ale avocatului – izvoare ale răspunderii profesionale, cele mai potrivite metode de cercetare s-au dovedit a fi *metodele analitică, sintetică și sistemică*, care mi-au facilitat conturarea regimului juridic al obligațiilor profesionale și al contractului de asistență juridică, *metoda logică*, prin intermediul căreia mi-am expus propriile puncte de vedere într-o manieră argumentativă, *metoda cantitativă*, care mi-a permis examinarea detaliată a jurisprudenței specifice prin subscrieri sau critici legate de soluțiile adoptate, propunerea sau sugerarea unor soluții.

În cadrul analizei particulare a fiecărei forme de răspundere a avocatului au fost utilizate metodele clasice de cercetare științifică juridică, în principal metodele *logică*, utilizată pentru argumentarea soluțiilor propuse, *sistematică*, ce a constat în interpretarea coroborată a dispozițiilor legale incidente precum și în stabilirea și calificarea juridică a diverselor fapte analizate, *cantitativă*, ce a permis sistematizarea jurisprudenței, *comparativă*, valorificată prin raportare la modificările legislative, dar și la diferitele sisteme de drept. Metodele de cercetare folosite au mai inclus *cercetarea doctrinei naționale și străine în domeniu*, analiza și evaluarea principalelor teze exprimate, *examinarea detaliată a jurisprudenței specifice* prin subscrieri sau critici legate de soluțiile adoptate, propunerea sau sugerarea unor soluții. Totodată, pentru o imagine exhaustivă a tematicii abordate au fost utilizate resurse jurnalistice, sociale, statistice, pacte și documente internaționale, în special recomandări și rezoluții ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, cu impact direct asupra profesiei de avocat.

Totodată, abordarea științifică a prezentei lucrări vizează metodele clasice de interpretare a actelor cu caracter normativ, precum *interpretarea gramaticală sau literală, interpretarea sistematică, interpretarea logică și interpretarea teleologică*. De asemenea, sfera metodelor științifice de abordare a studiului *pendinte* cuprinde și analiza conținutului legislației specifice prin *raportare la normele de tehnică legislativă* pentru elaborarea actelor normative, evidențiind, acolo unde este cazul, lacunele, necorelările, paralelisme de reglementare, lipsa unității terminologice și propunând în acest sens soluții care să fie în acord cu principiile ce se degajă din aceste norme directe ce stabilesc regulile elaborării actelor normative, astfel cum acestea sunt redată în *Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative*.

4. Planul tezei

Lucrarea este structurată la nivelul a 4 capitole, precedate de partea *introdactivă a lucrării*, având rolul de a prezenta cadrul general al problematicii abordate și importanța acesteia în

contextul științific actual, obiectivele de cercetare propuse precum și metodele de investigare științifică folosite în derularea cercetării propuse.

Fiecare capitol cuprinde mai multe subcapitole, secțiuni și subsecțiuni pentru o sistematizare cât mai eficientă a instituțiilor analizate și a informațiilor dezvoltate.

Primul capitol este destinat stabilirii *cauzelor răspunderii profesionale a avocatului*, în cadrul căruia am prezentat evoluția istorică a profesiei de avocat și trăsăturile actuale ale profesiei de avocat, rolul, misiunea și principiile avocatului precum și vulnerabilitățile care afectează în prezent profesia de avocat.

Capitolul II intitulat *Izvoarele răspunderii avocatului* este alocat cercetării izvoarelor răspunderii profesionale a avocatului, respectiv a particularităților obligațiilor profesionale ale avocatului ce derivă din lege sau din contractul specific avocatului, contractul de asistență juridică.

Capitolul III abordează *răspunderea profesională a avocatului* în toate formele de manifestare: civilă, disciplinară, penală și judiciară, analiza particulară a fiecărei forme urmând un traseu teoretic și practic, aplicativ.

Ultimul capitol, cel al *concluziilor și propunerilor de lege ferenda* cuprinde rezultatele cercetării, prezentate sintetic și unitar.

5. Rezumatul tezei

Capitolul I intitulat *Premisele răspunderii avocatului* conturează în linii mari cauzele declanșării răspunderii profesionale. În acest obiectiv al cercetării, am analizat evoluția profesiei de avocat, prezentând sintetic reglementările interne succesive din care rezultă vechimea și continuitatea juridică a ordinului profesional al avocaților precum și trăsăturile ce se degajă din aceste reglementări și care definesc profesia de avocat în prezent.

De lege lata, legislația națională care reglementează profesia de avocat este formată din Legea nr. 51/1995, Statutul profesiei de avocat, Codul deontologic al avocatului român și Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană. Conform normelor interne, profesia de avocat este o profesie *legală, reglementată în România, liberală, unitară și auto-reglementată*, care, prin organele sale unice, exercită în stat serviciul public ce asigură dreptul fundamental la apărare al oricărei persoane, deținând quasi-monopolul activităților de consultanță, asistență și reprezentare juridică. Deși servește interesului public, profesia de avocat rămâne o profesie *liberală*, ce se exercită cu titlu personal, pe proprie răspundere și în mod independent.

Normele care reglementează profesia, principiile fundamentale ale exercitării profesiei și deontologia profesională sunt principalele repere care trasează rolul avocatului și ghidează îndeplinirea misiunii sale în societate. Rolul și misiunea avocatului au un cadru legal național și internațional bine definit, ce vine la pachet și cu o serie de garanții recunoscute pentru ca avocatul

să-și ducă la bun sfârșit atribuțiile. „*Chemat în ajutor*” pentru a apăra drepturile și interesele oamenilor, depozitar al încrederii acordată de aceștia, avocatul este indispensabil justiției și veghează la respectarea statului de drept.

În acest context, rolul și misiunea sa solicită o responsabilitate aparte a avocatului, ce poate angrena, în cazul în care misiunea sa eșuează, o răspundere specială, complexă, agravată prin importanța profesionalismului exhibit. La antrenarea acestei răspunderi profesionale concură și anumiți factori care dispersează rolul avocatului, creează confuzii și determină vulnerabilități în îndeplinirea misiunii sale. Acești factori externi, identificați ca fiind, *inter alia*, globalizarea, digitalizarea, comercializarea profesiei, concurența ilegală a altor prestatori de servicii juridice, mediatizarea cauzelor, tendințele de oprobriu public prin echipolența avocatului cu clienții care săvârșesc fapte reprobabile social constituie realități care afectează atât rolul și misiunea avocatului, cât și principiile profesiei, adăugându-se problemelor intrinseci ale profesiei, legate de adaptarea rapidă la schimbările legislative, de gestionarea jurisprudenței naționale neunitare sau de nemulțumirile inerente ale justițiabililor.

Principiile profesiei de avocat și ale avocatului, privit *ut singuli*, reprezintă garanțiile construcției încrederii publicului în sistemul de justiție, iar prin caracterul lor universal și peren reflectă și garantează rolul și misiunea avocatului de pretutindeni, astfel că acestea sunt constantele de la care nu sunt permise abateri. Nerespectarea de către avocat a principiilor exercitării profesiei de avocat constituie, în toate cazurile, în primul rând abatere disciplinară gravă, iar în unele cazuri constituie declanșator al răspunderii civile sau chiar al celei penale. Din perspectivă inversă, nerespectarea de către avocat a obligațiilor profesionale care generează declanșarea răspunderii juridice va aduce atingere automat unuia sau mai multor principii deopotrivă, acestea fiind bazele în raport cu care se va efectua interpretarea atât a normei încălcate, cât și a comportamentului avocatului în exercitarea profesiei dar și în afara acesteia.

Capitolul II al lucrării intitulat *Izvoarele răspunderii avocatului* a avut ca obiectiv identificarea și analiza izvoarelor răspunderii avocatului. Particularitățile răspunderii avocatului rezidă din specificitatea obligațiilor profesionale, astfel cum acestea se degajă din întreaga activitate profesională a avocatului, activitate pe care am denumit-o în latura sa materială pozitivă – *praxis* – ce include atât cunoașterea teoretică cât și aplicarea practică. În opinia noastră, *praxis*-ul presupune îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor și îndatoririlor profesionale în acord cu standardele profesiei, iar reversul *praxisului* va consta în rezultatul negativ al practicii profesionale, respectiv în *malpraxis*, înțeles generic ca reprezentând greșeala în practica profesională.

În ceea ce privește obligațiile profesionale ale avocatului, denumite în legislația specifică a profesiei de avocat *îndatoriri profesionale* am stabilit că acestea derivă din contractul de asistență

juridică încheiat cu clientul, dar și din normele de conduită generale prevăzute de legislația profesiei de avocat, la care membrii corpului profesional sunt obligați să se supună. În activitatea profesională a unui avocat, sfera obligațiilor profesionale depășește granițele contractuale, anumite obligații existând independent de relația contractuală clasică cu clientul.

Vom avea astfel o multitudine de obligații profesionale a căror nerespectare atrage în mod principal răspunderea civilă, denumită *stricto sensu* în legislația specifică a profesiei de avocat răspundere *profesională*, dar și, separat sau împreună cu aceasta, alte forme de răspundere juridică.

A priori, principalele reguli de conduită care guvernează statutul profesional al avocatului sunt independența profesiei de avocat, secretul profesional, conflictul de interese, competența profesională, diligența unui bun profesionist, care trebuie să fie respectate de avocat în oricare din activitățile pe care acesta le desfășoară, astfel că acele fapte care aduc atingere acestor reguli, ridicate la rang de principiu în legislația specială trebuie evitate și înlăturate.

De lege lata, în suita obligațiilor profesionale ale avocatului regăsim consacrate generic următoarele îndatoriri: obligația de a respecta principiile profesiei de avocat, obligația de a stăruii pentru realizarea liberului acces la justiție, pentru un proces echitabil și într-un termen rezonabil, obligația păstrării secretului profesional, obligația evitării conflictului de interese, obligația autolimitării libertății de exprimare, obligația studierii temeinice a cauzei încredințate, a prezentării la termene și a depunerii notelor scrise, obligația de a manifesta conștiinciozitate și probitate profesională și de a depune toată diligența pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale clienților, obligația de a pleda cu demnitate față de judecători și de părțile din proces, obligația de abținere de la asistarea și sfătuirea unui client în realizarea de către acesta de acte sau fapte ce ar putea constitui infracțiuni, obligația competenței profesionale, obligația restituirii actelor încredințate de client, obligația informării clientului, obligația de a se asigura pentru răspundere profesională, obligația de a acorda asistență juridică în cauzele în care a fost desemnat din oficiu sau gratuit de către barou, obligația de a ține evidențele cerute de lege și de statut cu privire la cauzele în care s-a angajat și de a participa la ședințele convocate de consiliul baroului, la activitățile profesionale sau la ședințele organelor de conducere etc. În caz de nerespectare, o parte din aceste obligații atrag incidența doar a răspunderii disciplinare sau doar a răspunderii civile, contractuale sau delictuale, sau deopotrivă a ambelor forme de răspundere. În anumite cazuri expres reglementate, încălcarea unor obligații profesionale poate atrage și răspunderea penală.

Distingerea teoretică între diferite categorii de obligații se dovedește o operațiune utilă și necesară și din punct de vedere practic întrucât afectează regimul juridic al răspunderii. Sub acest aspect, am identificat că, în mod caracteristic, însă neexclusiv, obligația profesională a avocatului este o *obligație contractuală de a face*, adesea *intuitu personae*, care, în caz de neexecutare,

conferă dreptul la daune-interese compensatorii, avocatul fiind considerat în cele mai multe cazuri de drept în întârziere.

În contextul în care conceptul de *diligență profesională* este regăsit în sfera multor îndatoriri impuse avocatului, iar textele legale incidente profesiei de avocat utilizează noțiunea de *obligații de diligență* cu sensul de *obligații de mijloace*, obligațiile profesionale ale avocatului sunt considerate în mod tradițional *obligații de mijloace*, *de diligență*, adică avocatul este ținut să folosească toate mijloacele necesare pentru atingerea rezultatului promis, fără să fie obligat și să-l procure. Cu toate acestea, în condițiile în care art. 1481 Cod civil cuprinde atât definițiile acestor tipuri de obligații cât și criteriile de departajare, iar în legislația profesiei de avocat sunt incluse standardele diligenței cerute pentru îndeplinirea obligației profesionale și limitele de control pe care le poate exercita avocatul în îndeplinirea serviciului asumat, în studiul *pendinte* am identificat o suită de *obligații de rezultat*, în cazul cărora avocatul este obligat să procure rezultatul promis. Avem în vedere sfera interdicțiilor ce reprezintă *obligații de a nu face*, pe care avocatul trebuie să le respecte și să se abțină a le încălca precum și acele obligații ce se încadrează în sfera sa de competență și control, cum sunt cele privind efectuarea unui demers juridic în anumite termene prescrise expres. Importanța distincției între obligațiile de rezultat și obligațiile de mijloace constă în faptul că neprocurarea rezultatului promis prezumă culpa avocatului în cazul celor dintâi, creditorul beneficiind de scutirea de la obligația de a proba vinovăția avocatului.

Abordând analiza obligațiilor profesionale ale avocatului prin filtrul structurii tradiționale a obligației civile am observat că în situația încheierii unui contract de asistență juridică obligațiile derivate se remarcă prin atipicitate și originalitate întrucât, potrivit legislației speciale, deși avocatul este cel care execută prestația profesională, izvor de răspundere, prestația este asumată de forma de exercitare a profesiei în care își exercită profesia avocatul. Formele de exercitare a profesiei de avocat, entități recunoscute *ex lege* prin intermediul cărora avocatul își exercită organizatoric și funcțional profesia devin subiecți ai obligației profesionale și au calitate procesuală pasivă în litigiile privind atragerea răspunderii contractuale.

Deși legea acordă personalitate juridică doar societății civile de avocați cu răspundere limitată, am exprimat teza conform căreia și celelalte forme de exercitare a profesiei de avocat, prin faptul că au o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui scop licit și moral, în acord cu interesul general, întrunesc condițiile calității de persoană juridică în condițiile prevăzute de art. 187 și 188 Cod civil, fiind astfel subiecte de drept civil, titulare de drepturi și obligații civile.

Pe de altă parte, deși legea stabilește că raporturile contractuale se încheie între client și forma de exercitare a profesiei care își asumă obligațiile ce vor fi executate de avocat, am apreciat în sensul existenței și a unei răspunderi contractuale directe a avocatului, întemeiată pe dispozițiile

împrumutate de la contractul de mandat și prevăzute de art. 2023 alin. (6) Cod civil, care acordă mandantului (clientului), dreptul la o acțiune directă împotriva persoanei pe care mandatarul (forma de exercitare) și-a substituit-o. Totodată, motivat de faptul că atât formele de exercitare a profesiei cât și avocații sunt *profesioniști* în sensul art. 3 din Codul civil, iar obligațiile sunt contractate în exercițiul *întreprinderii* am considerat că răspunderea este solidară, dispozițiile art. 1446 Cod civil referitoare la prezumția de solidaritate între debitorii unei obligații contractate în exercițiul activității unei întreprinderi aplicându-se întocmai.

Un alt element de specificitate al obligației profesionale a avocatului l-am identificat la obiectul obligației, respectiv la prestația la care se angajează avocatul. Aceasta poate consta în una sau mai multe din activitățile permise de lege, așa cum acestea sunt prevăzute la art. 3 din lege și detaliate în art. 89-120 din Statut, subsumate obligației generale de a asigura dreptul la apărare și considerate de legiuitor monopolul avocaților, cu excepțiile permise de lege. Însă obiectul obligației nu se limitează doar la prestația profesională la care se poate angaja avocatul, ci înglobează inclusiv anumite *standarde* prevăzute de lege, subsumate reperului general al *diligenței unui bun profesionist*, în care vor intra, *inter alia*, promptitudinea, atenta cercetare a împrejurărilor de fapt și a aspectelor legale, competența profesională adecvată, corectitudinea, onesta informare a clientului etc. Astfel, *diligența unui bun profesionist* va fi reperul aprecierii îndeplinirii corespunzătoare a obligației, condiție esențială a antrenării răspunderii profesionale.

Contractul de asistență juridică, izvorul principal al răspunderii profesionale a avocatului, a fost analizat detaliat prin prisma reglementării speciale, a încheierii, formei și probei precum și a caracterelor juridice, reieșind că acesta are o fizionomie juridică autonomă, complexă, conturată de legislația specifică profesiei de avocat și fundamentată pe arhitectura juridică a trei instituții reglementate de Codul civil: *reprezentarea, contractul de mandat și contractul de antrepriză*, ale căror reguli devin incidente prin prisma similitudinii cu activitățile specifice profesiei de avocat.

În opinia noastră, contractul de asistență juridică este un *contract numit* cu o *reglementare proprie*, căruia urmează să i se aplice cu prioritate regulile particulare cuprinse în legislația specială, și apoi cele generale ale contractelor prevăzute de art. 1166-1323 Cod civil, respectiv ale contractului celui mai asemănător – contractul de mandat sau de antrepriză, după caz. Aprecierea asupra caracterului *numit* al contractului de asistență juridică rezolvă acele probleme ce ar putea apărea cu privire la determinarea formei de răspundere civilă atunci când se încalcă vreo obligație neregăsită în contractul încheiat între părți, cunoscându-se faptul că în cazul contractelor *numite* părțile nu sunt ținute să prevadă întregul conținut, toate clauzele și efectele contractului, ci, în măsura în care nu s-au abătut de la normele supletive legale, acestea vor fi aplicabile raporturilor dintre părți automat, indiferent dacă sunt prevăzute în contract sau nu. Conceptualizarea contractului de asistență juridică ca fiind un contract complex, prin similitudinea acestuia cu alte

contracte speciale, nu se opune *caracterului numit*, regulile speciale consacrate în legislația specifică profesiei de avocat reliefând și întărind necesitatea aplicării principiilor lui *jus commune*, aspect care, *a fortiori*, îi confirmă natura complexă.

Deși unele soluții ale instanțelor europene califică avocatul un *furnizor* de servicii către clientul *consumator*, în opinia noastră am considerat că în legislația internă contractul de asistență juridică nu poate fi considerat un contract încheiat cu consumatorii, care s-ar supune, cu prioritate, legilor speciale privind protecția consumatorilor. Considerentul principal avut în vedere în exprimarea acestei teze a constat în aprecierea că avocatul este un profesionist intelectual, un aliat juridic, constant rolului și misiunii sale perene – de a veni în ajutor pentru apărarea drepturilor și libertățile oamenilor -, și nu un afacerist, centrat în primul rând pe realizarea de profit și care ar putea abuza de lipsa de pregătire și informare a clientului.

În cadrul Capitolului III am abordat *răspunderea juridică a avocatului* în toate formele de manifestare. În raporturile profesionale create în exercitarea profesiei, am stabilit că avocatului i se poate angaja răspunderea civilă, penală sau disciplinară, oricare dintre aceste forme de răspundere având o existență autonomă. Dat fiind rolul său principal în cursul procedurilor judiciare, am identificat și o formă specifică de răspundere a avocatului, răspunderea judiciară.

Deși, *de lege lata*², răspunderea civilă este echivalentă accepțiunii de „*răspundere profesională*”, în opinia noastră însă, apreciem că sintagma *răspundere profesională* desemnează *lato sensu* întreaga răspundere juridică a avocatului rezultată din activitatea sa profesională. De aceea, deși răspunderii civile sau profesionale, *stricto sensu*, i-a fost acordată prin studiul *pendinte* o atenție principală, am considerat util demersului nostru științific și tratarea celorlalte forme de răspundere pentru un tablou complet al responsabilității profesionale a avocatului în condițiile în care, deși formele răspunderii juridice a avocatului au o existență autonomă, adesea se întrepătrund.

În ceea ce privește răspunderea civilă a avocatului, am observat că legislația specifică este pauperă sub acest aspect, singura prevedere explicită fiind cea referitoare la obligația avocatului de a se asigura pentru *răspundere profesională*, sintagmă interpretată oficial ca reprezentând acoperirea daunelor efective suferite de client și rezultate din exercitarea profesiei cu nerespectarea prevederilor Legii, ale statutului și a regulilor deontologice. Potrivit normelor statutare, prin contract pot fi stabilite limitele răspunderii avocatului, dar nu sunt permise clauzele de exonerare totală de răspundere profesională. Din economia acestor dispoziții am dedus că răspunderea civilă a avocatului se poate declanșa în situația cauzării unui prejudiciu clientului rezultat din încălcarea

---

² Art. 231 alin. (2) din Statutul profesiei de avocat publicat în M.Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011 „*prin răspundere profesională se înțelege acoperirea daunelor efective suferite de client și rezultată din exercitarea profesiei cu nerespectarea prevederilor legii, ale prezentului statut și a regulilor deontologice*”.

obligățiilor profesionale. În mod caracteristic, aceste obligații își au izvorul în contractul de asistență juridică încheiat cu clientul, ceea ce ne-a determinat să calificăm natura juridică a răspunderii civile a avocatului ca fiind una contractuală. Am identificat însă și o serie de obligații și îndatoriri profesionale extra contractuale, astfel că în situația cauzării unui prejudiciu prin încălcarea acestora avocatul va urma să răspundă delictual, atât față de client, dacă îndatoririle încălcate excedează total cadrului contractual agreat, cât și față de terții cu care intră în contact în virtutea activității sale profesionale.

În mod particular, analizând activitatea de asistență judiciară și cea de curatelă specială am apreciat că și în cazul acestora forma de răspundere civilă aplicabilă este tot cea delictuală. În ceea ce privește situația substituirilor am lămurit că acestea se vor supune dispozițiilor art. 2023 Cod civil de la contractul de mandat referitoare la *substituirea făcută de mandatar*, după cum există sau nu acceptul clientului, în ambele situații clientul având și o acțiune directă împotriva avocatului pe care avocatul inițial și l-a substituit.

Regulile diferite de regim juridic ale răspunderii delictuale și ale celei contractuale reclamă stabilirea în concret a nașterii unui raport contractual cu avocatul pentru a identifica în mod corect forma de răspundere aplicabilă, căci potrivit art. 1350 alin. (3) Cod civil „*dacă prin lege nu se prevede altfel, niciuna dintre părți nu poate înlătura aplicarea regulilor răspunderii contractuale pentru a opta în favoarea altor reguli care i-ar fi mai favorabile*”. Cu acest prilej, am adus critici legate de sintagma „*dacă prin lege nu se prevede altfel*”, a cărui revizuire am propus-o având în scopul conservării specificității fiecărei forme de răspundere, înlăturarea echivocului și a potențialelor situații de inechitate. În acest context, am avansat propunerea ca dispozițiile art. 19 alin. (1) și alin. (3) Cod procedură penală referitoare la alăturarea la acțiunea penală a acțiunii civile fundamentată pe dispozițiile *răspunderii civile delictuale* să fie revizuite în sensul indicării ca acțiunea civilă exercitată în procesul penal să aibă ca obiect tragerea la răspundere civilă, contractuală sau delictuală, după caz. Considerentul că răspunderea civilă delictuală ar conduce la o reparație adecvată a victimei infracțiunii nu subzistă în condițiile în care răspunderea civilă contractuală incidentă ar corespunde mai mult aceluiași scop al reparării integrale a prejudiciului, prin clauzele preexistente specifice de evaluare a prejudiciului (ex: clauza penală, penalitățile etc.).

Analizând clauza de la art. 4.7. din modelul de contract de asistență juridică care prevede că toate litigiile privitoare la nașterea, modificarea, stingerea, interpretarea și executarea prezentului contract pot fi supuse regulilor de arbitraj și regulilor de procedură prevăzute de Legea nr. 51/1995 și de Statutul profesiei de avocat, am stabilit că aceasta nu poate fi calificată ca fiind o clauză compromisorie propriu-zisă deoarece ea nu este obligatorie, ci facultativă, însă am apreciat că poate fi interpretată ca fiind o modalitate de informare a clientului asupra posibilității de a soluționa un eventual litigiu pe calea arbitrajului.

În ceea ce privește condițiile specifice ale răspunderii contractuale, am considerat că acestea constau în neîndeplinirea *lato sensu* a unei obligații rezultate din contractul de asistență juridică, neîndeplinirea obligației să fi fost *fără justificare* și imputabilă avocatului, existența unui prejudiciu ce trebuie reparat, prejudiciul să fie consecința directă și necesară a neexecutării fără justificare sau culpabile a obligației, condiții care, în cazul răspunderii delictuale, se circumscriu faptei ilicite, prejudiciului, raportului de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu și vinovăției. Fiecare din aceste condiții a fost analizată, reieșind că proba neexecutării obligației profesionale va avea în vedere dovada neprocurării rezultatului promis sau nefolosirii tuturor mijloacelor necesare pentru atingerea rezultatului promis, în funcție de calificarea obligației ca fiind de rezultat sau de mijloace și că forma reparației prejudiciului creat de avocat nu poate fi decât prin echivalent, prin plata unor *daune-interese*, stabilite de comun acord sau prin hotărâre judecătorească. În cazul stabilirii daunelor-interese prin acordul clientului și al avocatului avem în vedere că acele clauze de exonerare totală de răspundere vor fi considerate nescrise, iar cele de limitare a răspunderii vor fi valabile în măsura în care fapta sau neîndeplinirea obligației sunt săvârșite printr-o simplă imprudență sau neglijență, nu și când sunt cauzate cu intenție sau din culpă gravă. Formele de vinovăție vor fi cântărite prin prisma standardelor diligenței profesionale pe care trebuie să o depună avocatul în activitatea sa.

Examenul jurisprudențial al aplicării în cazul răspunderii avocatului a dispozițiilor art. 1385 alin. (4) Cod civil referitoare la posibilitatea reparării și a prejudiciului cauzat prin pierderea unei șanse de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului, ne-a conferit prilejul atragerii atenției și asupra dispozițiilor corespondente ale art. 1532 alin.(2) Cod civil din cadrul răspunderii contractuale, din al căror conținut lipsește sintagma „sau de a evita o pagubă”. În legătură cu acest aspect am considerat că nu ne aflăm în prezența unei scăpări a legiuitorului, ci că voința legiuitorului a fost de a restrânge paleta largă a prejudiciilor acoperite în cadrul răspunderii contractuale pe considerentul că acestea trebuie să se circumscrie limitei consecinței directe și necesare a prejudiciului, a certitudinii și a previzibilității sale și că șansa *evitării unei pagube* este un aspect îndepărtat atât de momentul încheierii contractului la care se poate verifica previzibilitatea prejudiciului, cât și la momentul producerii efective a prejudiciului. De aceea, am propus ca sintagma *pierderea șansei de a obține un avantaj* să fie interpretată doar în sens restrictiv pozitiv, cuprinzând câștigul realizabil, și nu prin acceptarea oximoronului realizat din echipolența sintagmei *evitării unei pagube* cu sintagma *obținerea unui avantaj*, interpretare care ar permite instanțelor să stabilească evaluarea prejudiciului în spiritul regimului specific al răspunderii contractuale, care condiționează prejudiciul de condițiile de a fi cert și previzibil.

În ceea ce privește repararea prejudiciului am identificat că *patrimoniul de afectățiune al avocatului și asigurarea de răspundere profesională* reprezintă mijloace proprii de garantare a reparării efective a prejudiciului stabilit în urma răspunderii civile a avocatului.

Creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu profesia de avocat vor putea urmări bunurile aflate în patrimoniul de afectățiune al avocatului debitor în urma înscrierii acestora în *Registrul electronic al evidenței patrimoniului de afectățiune al avocaților*, având privilegiul acordat de art. 2324 alin. (4) Cod civil de a nu veni în concurs cu alți creditori ai avocatului ale căror creanțe nu s-au născut din activitatea profesională a debitorului avocat, dar și dezavantajul de a nu putea urmări celelalte bunuri din patrimoniul debitorului neafectate masei patrimoniale profesionale. În condițiile art. 728 alin. (1) teza a II-a Cod procedură civilă, dacă nu a avut loc divizarea și afectarea masei patrimoniale profesionale, creditorii vor putea urmări bunurile din patrimoniul nedivizat al avocatului, cu excepția celor care servesc la exercitarea profesiei, iar dacă nu există bunuri urmăribile, vor putea fi urmărite și cele care servesc la exercitarea profesiei, însă doar pentru obligații de întreținere sau alte creanțe privilegiate asupra mobilelor. Aceste reguli nu vor fi aplicate asociațiilor din cadrul societăților de avocați cu răspundere limitată, care vor răspunde *ex lege* doar în limita aportului social adus acestei forme de exercitare a profesiei de avocat, independent de întinderea patrimoniului lor, însă societatea va răspunde cu întregul său patrimoniu, căci acesta este afectat integral obiectului său unic de activitate ce constă în exercitarea profesiei de avocat. Am concluzionat că în cazul în care se declanșează răspunderea sa profesională, avocatul va răspunde doar cu bunurile aflate în patrimoniul de afectățiune profesională, iar dacă acestea nu acoperă integral dauna, creditorul va suporta acest risc, neavând dreptul să urmărească bunurile personale ale avocatului decât în măsura în care nu există un patrimoniu de afectățiune profesională creat în condițiile legii speciale. Sub acest aspect, am apreciat că patrimoniul de afectățiune apare ca o modalitate de protecție a profesionistului avocat contra efectului răspunderii nelimitate față de creditorii ce ar rezulta din exercitarea profesiei.

În ceea ce privește asigurarea de răspundere profesională am concluzionat că aceasta reprezintă pentru creditorii avocatului un mijloc mai energic și mai productiv pentru a-și recupera prejudiciul produs, desigur în limita sumei asigurate.

În cadrul analizei răspunderii disciplinare, am lămurit că avocatul se supune unor obligații, îndatoriri precum și normelor deontologice agreate și adoptate de corpul profesional în care a intrat, abaterea de la acestea fiind sancționată cu prioritate în cadrul intim, cel al judecării de breaslă. Am identificat că specific profesiei de avocat, spre deosebire de alte profesii juridice, este faptul că orice încălcare a legislației speciale poate constitui abatere disciplinară, aspect ce potențază la maxim limitele răspunderii disciplinare, iar în cazul anumitor abateri grave se indică expres sancțiunea cea mai drastică, cea a excluderii din profesie, lipsind organul de jurisdicție

disciplinară de atributul individualizării sancțiunii. Tot în cazul abaterilor grave, instanța disciplinară poate lua măsura suspendării avocatului din exercițiul profesiei până la judecarea definitivă a cauzei, cu condiția ca acestea să fie și evidente.

În ceea ce privește sancțiunile disciplinare, neidentificând vreun element de diferențiere între *mustrare* și *avertisment*, nici sub aspectul individualizării, nici sub aspectul punerii în executare, am propus o modificare a legii în sensul transmiterii unei notificări scrise avocatului privind operarea sancțiunii în cazul *mustrării*, respectiv chemarea și prezentarea consecințelor faptelor sale în cadrul consiliului baroului, în cazul *avertismentului*.

Sancțiunea *excluderii din profesie* reprezintă caz de încetare a profesiei de avocat, dar și caz de nedemnitate, ceea ce presupune că avocatul exclus disciplinar din profesie nu mai poate fi primit ulterior în cadrul profesiei. Fiindcă legislația profesiei nu permite o soluție asemănătoare reabilitării din dreptul penal, sancțiunea *excluderii din profesie* are consecințe pe planul muncii mai grave decât o pedeapsă penală. Am lămurit că efectele interdicției de a exercita profesia pentru o anumită perioadă sau a excluderii din profesie se pot răsfrânge și asupra avocaților colaboratori sau salariați în interiorul profesiei, care se confruntă cu situația lipsei îndrumătorului sau a titularului formei individuale de exercitare a profesiei și chiar asupra celorlalți avocați asociați din cadrul formelor asociative de exercitare a profesiei de avocat, care vor fi nevoiți să ajusteze aportul în societate. Pentru prevenirea acestor efecte indirecte am propus *de lege ferenda* reglementarea prin Statut a situațiilor privind urmările sancțiunilor disciplinare sau, cel puțin, în actul constitutiv al respectivei forme de exercitare a profesiei de avocat să se prevadă modul de rezolvare a situațiilor rezultate din sancționarea disciplinară a avocaților componenți, asociați, colaboratori sau salariați în interiorul profesiei din cadrul asocierii.

Pe considerentul că cele mai multe abateri sunt cauzate de necunoașterea sau ignorarea, desigur că nescuzabilă, a legii, am propus ca *de lege ferenda* normele profesiei de avocat să fie îmbogățite prin adăugarea obligației avocatului sancționat disciplinar de a frecventa pentru o anumită perioadă cursurile disciplinei privind *Organizarea și etica profesiei de avocat* din cadrul Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, în sistemul formelor de pregătire profesională.

Totodată, am considerat că se impune *de lege ferenda* și reglementarea radierii sancțiunilor disciplinare după un anumit termen, în funcție de gravitatea fetei, întrucât chiar dacă sancțiunile disciplinare afectează și cazurile de nedemnitate profesională, această afectare nu poate subzista *sine die*, mai ales că, pentru sancțiunile mult mai grave cum sunt cele penale intervine reabilitarea după un anumit termen, ce șterge de principiu toate consecințele unei condamnări penale.

Remarcând că terminologia legiuitorului cu referire la căile de atac din materie disciplinară este inconstantă, utilizându-se atât noțiunea de „*recurs*” cât și cea de „*contestație*”, am propus *de lege ferenda* înlocuirea termenului de „*recurs*” cu cel al „*contestației*” în toate dispozițiile în materie. În ceea ce privește persoanele care pot exercita căile de atac în cadrul procedurii disciplinare, tot din considerente legate de respectarea normelor de tehnică legislativă am propus înlocuirea sintagmei „*persoană interesată*” cu „*avocatul sancționat*”, pentru a preveni confuziile create din considerarea greșită că în noțiunea de *persoană interesată* am putea include și persoana care a făcut plângerea sau sesizarea, ce au condus la declanșarea răspunderii disciplinare.

În cadrul subcapitolului privind răspunderea penală au fost analizate infracțiunile specifice avocatului, respectiv cele în care avocatul are calitatea de *subiect activ calificat* sau *circumstanțiat*, inclusiv prin analiza practicii judiciare în acest sens.

Am exprimat teza conform căreia infracțiunea de *asistență și reprezentare neloială*, singura infracțiune prevăzută de Codul penal al cărei subiect calificat este avocatul a fost prevăzută de legiuitor în cadrul infracțiunilor contra înfăptuirii justiției nu pentru a contrabalansa privilegiile acordate de legiuitor avocaților în situații determinate, ci pentru a proteja, printre altele, sfera relațiilor create în exercitarea dreptului la apărare al oricărei persoane, ce trebuie guvernat de principiul loialității, în scopul înfăptuirii unei justiții în bune condiții. Am apreciat că întrucât la nivel individual justiția se înfăptuiește într-o cauză *determinată* este firesc că doar la acest palier se poate aprecia care sunt interesele contrare, acestea analizându-se prin raportare la obiectul dedus judecății sau al cererii în fața notarului, astfel că nu se impune lărgirea sferei de aplicare și la alte cauze în care ar apărea contrarietatea de interese în afara procedurilor judiciare sau notariale.

În privința infracțiunii privind *Divulgarea de către avocat de informații confidențiale* prevăzută de art. 45 alin. (6) din Legea 51/1995 am concluzionat că aceasta nu este o infracțiune autonomă, ci o formă agravantă a infracțiunii de *Divulgare a secretului profesional* prevăzută de art. 227 Cod penal. Am considerat necesară introducerea *de lege ferenda* în textul art. 45 din Legea 51/1995 și a condiției prevăzută de forma tip referitoare la condiția plângerii prealabile a persoanei vătămate pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, întrucât indiferent de gravitatea faptei săvârșită de un avocat ce avea obligația legală de a păstra secretul profesional, interesul rămâne unul privat. În opinia noastră, am considerat că această infracțiune prevăzută în legislația profesiei nu își găsește justificarea menținerii incriminării față de faptul că în jurisprudența națională, atât practica judecătorească formată în jurul infracțiunii prevăzute de art. 227 Cod penal și cea prevăzută de art. 5 lit. d) din Legea 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale înainte de adoptarea în 2017 a infracțiunii prevăzute de art. 45 alin. (6) al Legii 51/1995, cât și cea ulterioară acestui moment nu au relevat nici măcar un sigur caz în care faptele ce constituie elementul material al acestor infracțiuni să fie săvârșite de către un avocat.

În ceea ce privește infracțiunea de *Nedenunțare*, prevăzută de art. 266 Cod penal, am observat că avocatul poate fi subiect activ și în situația nedeunțării unor categorii de fapte suplimentare celor prevăzute ca situație premisă de Codul penal, respectiv în afara faptelor comise de o altă persoană îndreptată contra vieții sau care a avut ca urmare moartea unei persoane, Legea 51/1995 extinde excepțiile de la *nedenunțare* și în cazul infracțiunilor de *Genocid* (art. 438 Cod penal), a *Infracțiunilor contra umanității*, (art. 439 Cod penal), a *Infracțiunilor de război contra persoanelor* (art. 440 Cod penal) și a celor prevăzute de *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*. Am apreciat că, *de lege ferenda* ar fi oportună modificarea legii în sensul dezincriminării acestor excepții, excepții care creează un regim juridic discriminatoriu fără justificare față de avocați în raport cu alte persoane.

O propunere *de lege ferenda* legată de protecția din punct de vedere penal acordată avocatului de legiuitor constă în corelarea dispozițiilor din Codul de procedură penală cu legea specială, în ceea ce privește obligația procurorului ca, în cazul în care obține probe din activitățile de supraveghere tehnică ce au vizat raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, să nu le folosească și le distrugă, informând judecătorul cauzei în acest sens, judecătorul urmând să-l înștiințeze și pe avocat. Critica a vizat în mod special prevederea privind această din urmă informare, care, conform prevederilor procedurii penale, se face „*sub rezerva aprecierii judecătorului*”, sintagmă pe care am apreciat-o ca fiind impredictibilă și discreționară întrucât dă posibilitatea judecătorului ca în mod aleatoriu să decidă asupra restrângerii drepturilor avocatului la păstrarea secretului profesional în care este inclusă atât strategia avocatului privind apărarea, cât și dreptul la apărare al inculpatului. În opinia noastră, această informare ar trebui să fie obligatorie, astfel cum prevederile art. 34 alin. (4) teza finală din Legea nr. 51/1995 reclamă, iar dispozițiile procedurale penale ar trebui modificate în sensul inserării exprese privind obligativitatea acestei informări, astfel încât avocatul să poată lua măsurile necesare în scopul evitării atragerii unei eventuale răspunderi pentru încălcarea obligației de a păstra secretul profesional.

Analizând impactul sancțiunilor penale asupra statutului profesional al avocatului am analizat cazurile în care condamnările definitive pentru fapte prevăzute de legea penală conduc la încetarea calității de avocat din motive de nedemnitate și am emis teza conform căreia persoana care și-a pierdut calitatea de avocat în urma unei condamnări penale sau persoana care dorește să intre în profesie după o condamnare penală ce constituie caz de nedemnitate va beneficia de efectele dezincriminării, ale reabilitării sau ale amnistiei, după caz, și va putea accede în profesie cu îndeplinirea condițiilor de reînscrisiere în avocatură prevăzute la art. 12 din Legea nr. 51/1995 în toate cazurile de condamnare ce constituie și cazuri de nedemnitate.

Totodată, am lămurit că în procedurile judiciare, avocatul are un rol indispensabil, având deopotrivă atât drepturi cât și responsabilități legate de buna administrare a justiției. În măsura în care se abate de acestea din urmă intervine răspunderea sa judiciară, răspundere ce îmbracă forma amenzilor judiciare.

În cadrul ultimului capitol, cel al Concluziilor și propunerilor *de lege ferenda* au fost evidențiate aspectele primordiale rezultate din cercetarea științifică întreprinsă. În cadrul acestui capitol am expus soluțiile proprii și concluziile finale asupra demersului științific realizat. De asemenea, în acest capitol am indicat și o serie de propuneri de *lege ferenda*, propuneri care ar contribui la eliminarea inadvertențelor evidențiate, la remedierea lipsei de claritate ce caracterizează unele dintre aspectele analizate și la umplerea lacunelor legislative semnalate de-a lungul lucrării, toate aceste aspecte urmând să fie sumarizate în cele ce urmează.

6. Concluzii. Soluții proprii. Propuneri de lege ferenda

Desfășurarea activității de cercetare a condus la următoarele concluzii și teze proprii, ce urmează să fie prezentate sistematic, la nivelul fiecărui capitol (I, II și III) care le-a generat. De asemenea, propunerile *de lege ferenda* sunt inserate în același mod.

- I.
  1. Evoluția istorică a reglementărilor profesiei de avocat ne relevă continuitatea juridică a ordinului profesional al avocaților, ale cărui structuri actuale, Uniunea Națională a Barourilor din România și barourile, deși de-a lungul timpului au purtat diverse denumiri, în prezent asigură exercitarea calificată a dreptului la apărare, competența și disciplina profesională, protecția demnității și onoarei avocaților membri.
  2. Profesia de avocat este o profesie *legală, reglementată în România, unitară și auto-reglementată*, care, prin organele sale unice, exercită în stat serviciul public ce asigură dreptul fundamental la apărare al oricărei persoane, deținând quasi-monopolul activităților de consultanță, asistență și reprezentare juridică. Deși servește interesului public, profesia de avocat este o profesie *liberală*, ce se exercită cu titlu personal, pe proprie răspundere și în mod independent și garantează îndeplinirea de către avocat a rolului și misiunii sale privind apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor.
  3. Rolul și misiunea avocatului au un cadru legal național și internațional bine definit, ce vine la pachet și cu o serie de garanții recunoscute pentru ca avocatul să-și ducă la bun sfârșit atribuțiile. În urma analizei rolului său complex și a misiunii sale sociale putem afirma că avocatul este *profesionistul asistenței juridice* sau *apărătorul profesionist*.

4. Principiile profesiei de avocat trasează bazele conduitei profesionale conforme și relevă dimensiunea fidelă a îndatoririlor pentru a căror nerespectare avocatul este chemat să răspundă.

5. Deși legislația profesiei nu realizează o sistematizare a principiilor, am considerat că există o anumită ierarhie cronologică-cauzală a acestora. Din faptul că profesia de avocat este caracterizată de *principiul legalității* decurge și *principiul autonomiei*, adică aptitudinea de a se administra singură. Pentru asigurarea prestigiului profesiei, în baza *autonomiei*, înșiși membrii profesiei fixează condițiile de acces în profesie, cazurile de nedemnitate care nu permit exercitarea profesiei de avocat fiind expresia *principiului demnității* ce trebuie să caracterizeze fiecare membru al profesiei. Având *autonomie*, profesia, *per se*, devine *independentă*, liberă, iar membrii săi, avocații, *independenți și liberi*, la rândul lor. *Libertatea* cunoaște limita morală a *respectării secretului încredințat de client și loialității față de acesta*, în considerarea acestora, născându-se și *principiul evitării conflictului de interese*. Aparținând unei profesii autonome și auto-reglementate, avocatul trebuie să dea dovadă de *loialitate și față de profesie*, iar față de publicul larg să prezinte o ținută morală și profesională care să susțină integritatea propriei reputații precum și pe cea a întregii profesii.

6. În baza principiului loialității față de profesie, avocatul este obligat să participe la toate ședințele convocate de consiliul baroului, la activitățile profesionale și la ședințele organelor de conducere din care face parte, absentarea de la acestea, în mod repetat și nejustificat constituind, conform legii, *abatere disciplinară* (art. 42). În viziunea normelor statutare, această abatere este calificată ca fiind *gravă* [art. 232 alin. (3)], însă dispozițiile cu forță inferioară legii cum sunt cele statutare nu au aptitudinea de a legifera în contra sau peste limitele prevăzute prin legislația primară. Cu privire la acest aspect, considerăm că *de lege ferenda* s-ar impune modificarea dispoziției legale primare, în sensul ca săvârșirea faptele menționate să constituie abatere disciplinară gravă, atât timp cât acestea decurg din nerespectarea *principiului loialității față de profesie*, principiu calificat prin normele deontologice ca fiind fundamental.

7. Principiile profesiei de avocat, prin caracterul lor universal și peren, reflectă și garantează rolul și misiunea avocatului de pretutindeni, astfel că acestea sunt *constantele* de la care nu sunt permise abateri.

8. Rolul, misiunea și principiile avocatului sunt afectate de diverși factori, care au fost identificați ca fiind: globalizarea, mediatizarea excesivă a cauzelor, concurența ilegală a altor prestatori de servicii juridice, digitalizarea, tendințele de oprobriu public prin echipolența avocatului cu clienții care săvârșesc fapte reprobabile social etc.

- II. 9. Particularitățile răspunderii avocatului rezultă din specificitatea obligațiilor ce se degajă din întreaga activitate profesională a avocatului, activitate pe care am denumit-o – *praxis* – și care include atât cunoașterea și pregătirea teoretică, cât și aplicarea practică corespunzătoare, al cărei revers va consta în *malpraxis*, înțeles generic ca reprezentând greșeala în practica profesională.
10. Despre termenul *malpraxis*, utilizat în doctrină cu sensul de formă distinctă a răspunderii civile am apreciat, pentru moment, că datorită etimologiei acestuia și a sensurilor cu care este folosit și acceptat, se subscrie condiției faptei ilicite, cu particularitatea că acțiunea sau inacțiunea prin care se aduce atingere unui drept subiectiv al altei persoane are loc prin încălcarea obligațiilor și standardelor profesionale din dreptul obiectiv.
11. Obligațiile rezultate din exercitarea activității profesiei de avocat sunt obligații asumate de *profesionistul asistenței juridice*, de aceea urmează să le denumim generic *obligații profesionale* sau *îndatoriri profesionale*, astfel cum acestea sunt reținute în legislația profesiei. Am considerat că sintagma *îndatorire profesională* cuprinde atât conduita, prestația, cât și criteriul în raport cu care aceasta trebuie îndeplinită pentru a fi considerată corespunzătoare, majoritatea prevederilor legale privind îndatoririle avocatului fiind elaborate în acest mod.
12. Obligațiile profesionale ale avocatului derivă din contractul de asistență juridică încheiat cu clientul, dar și din normele de conduită prevăzute de legislația profesiei de avocat, la care membrii corpului profesional sunt obligați să se supună.
13. Identificarea îndatoririlor profesionale ale avocatului și a distingerii între diferitele categorii de obligații s-a dovedit o operațiune utilă și necesară și din punct de vedere practic întrucât afectează regimul juridic al răspunderii. În acest demers, am identificat că, în mod caracteristic, însă neexclusiv, obligația profesională a avocatului este *o obligație contractuală, de a face, de mijloace, adesea intuitu personae*, care, în caz de neexecutare, conferă dreptul la daune-interese compensatorii, avocatul fiind considerat, în cele mai multe cazuri, *de drept în întârziere*.
14. În identificarea elementelor de specificitate ale obligațiilor profesionale ale avocatului am observat că acestea se remarcă prin atipicitate și originalitate atunci când suntem în ipoteza încheierii unui contract de asistență juridică, căci, potrivit legislației speciale, deși avocatul este cel care execută prestația profesională, prestația este asumată prin contract de forma de exercitare a profesiei în care își exercită profesia avocatul.

15. Date fiind prevederile legale speciale, am apreciat că toate formele de exercitare a profesiei de avocat sunt forme de organizare specifice, entități înființate în mod legal, care deși nu sunt în totalitate declarate de lege persoane juridice, prin faptul că au o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui scop licit și moral, în acord cu interesul general, întrunesc condițiile calității de persoană juridică în condițiile prevăzute de art. 187³ și 188⁴ Cod civil, fiind astfel subiecte de drept civil, titulare de drepturi și obligații civile⁵, inclusiv a obligației profesionale contractuale. Am exprimat teza conform căreia fundamentul acestui mecanism prin care forma de exercitare a profesiei este subiect al obligației profesionale l-ar putea constitui în principal prevederile art. 1519 Cod civil privind *răspunderea contractuală pentru fapta terților*, iar în secundar cele ale dispozițiilor art. 2023 Cod civil referitoare la *substituirea făcută de mandatar*, caz în care, forma de exercitare a profesiei, în calitate de mandatar în contractul încheiat cu clientul mandant va răspunde pentru diligența cu care a ales avocatul executant, în cazul substituirii autorizate de client⁶ sau pentru toate actele avocatului ca și cum le-ar fi îndeplinit însăși forma de exercitare, în cazul substituirii neautorizate de client.

16. Am emis teza conform căreia forma de exercitare a profesiei are calitatea de subiect al obligației profesionale inclusiv pentru clienții personali ai avocaților săi colaboratori, cărora le-a permis acest drept, motivat de faptul că avocatul colaborator nu poate încheia contracte de asistență juridică decât prin intermediul formei de exercitare în cadrul căreia activează.

17. Deși legea stabilește că raporturile contractuale se încheie între client și forma de exercitare a profesiei care își asumă obligațiile ce vor fi executate de avocat, am apreciat în sensul existenței și a unei răspunderi contractuale directe a avocatului, întemeiată pe dispozițiile împrumutate de la contractul de mandat și prevăzute de art. 2023 alin. (6) Cod civil, care acordă mandantului (clientului), dreptul la o acțiune directă împotriva persoanei pe care mandatarul (forma de exercitare) și-a substituit-o.

---

³ Art. 187 Cod civil: Elementele constitutive

Orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general.

⁴ Art. 188 Cod civil: Calitatea de persoană juridică

Sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege, precum și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187.

⁵ Art. 25 din Codul civil: Subiectele de drept civil

(1) Subiectele de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice.

(2) Persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile.

(3) Persoana juridică este orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și de obligații civile.

⁶ Art. 2023 alin. (5) Cod civil *„Dacă substituirea a fost autorizată, mandatarul nu răspunde decât pentru diligența cu care a ales persoana care l-a substituit și i-a dat instrucțiunile privind executarea mandatului”.*

18. Totodată, motivat de faptul că atât formele de exercitare a profesiei cât și avocații sunt profesioniști în sensul art. 3 din Codul civil, iar obligațiile sunt contractate în exercițiul „întreprinderii” am considerat că răspunderea este solidară, dispozițiile art. 1446 Cod civil referitoare la prezumția de solidaritate între debitorii unei obligații contractate în exercițiul activității unei întreprinderi aplicându-se întocmai.

19. Un alt element particular al obligației profesionale a avocatului l-am identificat în cadrul obiectului obligației, respectiv la prestația la care se angajează avocatul. Aceasta poate consta în una sau mai multe din activitățile permise, așa cum acestea sunt prevăzute la art. 3 din Legea nr. 51/1995 și detaliate în art. 89-120 din Statut, subsumate obligației generale de a asigura dreptul la apărare și considerate de legiuitor monopolul avocaților, cu excepțiile permise de lege. Însă obiectul obligației nu se limitează doar la prestația profesională la care se poate angaja avocatul, ci înglobează inclusiv standardul *diligenței unui bun profesionist*, în care vor intra, *inter alia*, promptitudinea, atenta cercetare a împrejurărilor de fapt și a aspectelor legale, competența profesională adecvată, corectitudinea, onesta informare a clientului etc. Astfel, *diligența unui bun profesionist* va fi reperul aprecierii îndeplinirii corespunzătoare a obligației, condiție esențială a antrenării răspunderii profesionale.

20. În ceea ce privește contractul de asistență juridică, izvorul principal al răspunderii profesionale a avocatului, am apreciat că acesta are o fizionomie juridică autonomă, *complexă*, conturată de legislația profesiei de avocat și fundamentată pe arhitectura juridică a trei instituții reglementate de Codul civil: *reprezentarea*, *contractul de mandat* și *contractul de antrepriză*, ale căror reguli devin incidente prin prisma conținutului activităților prestate de avocat.

21. În opinia noastră, contractul de asistență juridică, având o reglementare proprie, este un *contract numit*, căruia urmează să i se aplice cu prioritate regulile particulare cuprinse în legislația specială, și apoi cele generale ale contractelor prevăzute de art. 1166-1323 Cod civil, respectiv ale contractului celui mai asemănător – contractul de mandat sau de antrepriză, după caz. Conceptualizarea contractului de asistență juridică ca fiind un contract *complex*, prin similitudinea acestuia cu alte contracte speciale, nu se opune *caracterului numit*, regulile speciale consacrate în legislația profesiei de avocat reliefând și întărind necesitatea aplicării principiilor lui *jus commune*, aspect care, *a fortiori*, îi confirmă natura complexă.

22. În ceea ce privește apartenența la categoria *contractelor de adeziune*, am apreciat că, deși *contractul de asistență juridică* este redactat și propus de avocat clientului, acest contract nu poate fi considerat ca fiind unul de adeziune întrucât clauzele esențiale -

activitatea profesională ce urmează să se desfășoare în favoarea clientului sau onorariul stabilit - au un profund caracter negociat, incompatibil cu cel caracteristic contractului de adeziune. În plus, clauzele *contractului de asistență juridică* transpun regulile prevăzute de art. 121-132 din Statutul profesiei de avocat, nefiind impuse ori redactate de avocat, pentru acesta ori ca urmare a instrucțiunilor sale, ci pentru a servi la o bună informare și protejare a intereselor clientului. Mai mult, prin existența art. 5 intitulat „Alte clauze”, părțile au practic posibilitatea introducerii tuturor clauzelor adaptate circumstanțelor cazului.

23. Deși unele soluții ale instanțelor europene califică avocatul un *furnizor* de servicii către clientul *consumator*, în opinia noastră am considerat că în legislația internă contractul de asistență juridică nu poate fi considerat un contract încheiat cu consumatorii, care s-ar supune, cu prioritate, legilor speciale privind protecția consumatorilor. Considerentul principal avut în vedere în exprimarea acestei teze a constat în aprecierea că avocatul este un profesionist intelectual, un aliat juridic, constant rolului și misiunii sale perene – de a veni în ajutor pentru apărarea drepturilor și libertățile oamenilor -, și nu un afacerist, centrat în primul rând pe realizarea de profit și care ar putea abuza de lipsa de pregătire și informare a clientului.

III. 24. În raporturile profesionale create în exercitarea profesiei, am stabilit că avocatului i se poate angaja răspunderea civilă, disciplinară sau judiciară oricare dintre aceste forme de răspundere având o existență autonomă, însă adesea se întrepătrund, putându-se cumula.

25. Am apreciat că sintagma *răspundere profesională a avocatului* desemnează, *lato sensu*, întreaga răspundere juridică rezultată din activitatea profesională de avocat, și nu doar cea civilă astfel cum prevăd dispozițiile statutare. Exercițând dreptul la apărare la nivel profesionist, răspunderea juridică a avocatului apare *de plano* o răspundere profesională.

26. Întrucât răspunderea civilă a avocatului se declanșează în situația cauzării unui prejudiciu produs în special clientului rezultat din încălcarea obligațiilor profesionale, am calificat natura juridică a răspunderii civile a avocatului ca fiind una preponderant contractuală, identificând însă și o serie de obligații și îndatoriri profesionale extracontractuale, a căror încălcare va genera răspunderea delictuală.

27. Analizând clauza de la art. 4.7. din modelul contractului de asistență juridică care prevede că toate litigiile privitoare la nașterea, modificarea, stingerea, interpretarea și executarea prezentului contract pot fi supuse regulilor de arbitraj și regulilor de procedură prevăzute de Legea nr. 51/1995 și de Statutul profesiei de avocat, am stabilit că aceasta nu

poate fi calificată ca fiind o clauză compromisorie propriu-zisă deoarece ea nu este obligatorie, ci facultativă, însă am apreciat că poate fi interpretată ca fiind o modalitate de informare a clientului asupra posibilității de a soluționa un eventual litigiu pe calea arbitrajului.

28. În privința dispoziției a art. 1350 alin. (3) Cod civil care nu permite părții să înlăture aplicarea regulilor răspunderii contractuale pentru o altă opțiune, *dacă prin lege nu se prevede altfel*, am adus critici legate de ultima sintagmă având în vedere excepția prevăzută de art. 19 alin. (1) și (3) din Codul de procedură penală, care prevede că acțiunea civilă alăturată unei acțiuni penale va fi fundamentată pe dispozițiile răspunderii delictuale, fără distincții. Am propus *de lege ferenda* ca aceste dispoziții de procedură penală să fie revizuite în sensul indicării ca acțiunea civilă exercitată în procesul penal să aibă ca obiect tragerea la răspundere civilă, contractuală sau delictuală, după caz, căci în ipoteza în care fapta ilicită, ce întrunește elementele de tipicitate ale unei infracțiuni, afectează însăși validitatea *per se* a contractului, răspunderea civilă obiectivată prin exercitarea acțiunii civile în procesul penal va avea natură delictuală, însă, în ipoteza în care fapta ilicită, constând în neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului de asistență juridică, întrunește conținutul constitutiv al unei fapte prevăzute de legea penală care nu afectează validitatea *per se* a contractului, răspunderea ar trebui să fie de natură contractuală.

29. Am criticat teza din doctrină referitoare la răspunderea *de tipul al treilea* avansată inclusiv în cazul profesioniștilor avocați, apreciind că prevederile *de lege lata* interne privind răspunderea civilă acoperă îndeulător situațiile particulare ivite în practică. În opinia noastră, acceptarea unei răspunderi de tipul *al treilea* ar crea dificultăți în procesul de aplicare efectivă a dreptului, în primul rând pentru că *de lege lata* nu avem o reglementare a unei astfel de forme, fiind o *veritabilă adăugare la lege*, iar în al doilea rând, pentru că o astfel de denumire ar sugera inductiv incidența concomitentă atât a normelor specifice răspunderii contractuale, cât și a celor ce guvernează răspunderea delictuală, existând riscul eludării interdicției prevăzute la art. 1350 alin. (3) Cod civil, în sensul creării unei nișe pentru ca părțile să opteze în favoarea unor reguli mai favorabile (ale răspunderii delictuale) în detrimentul celor contractuale.

30. Analizând activitatea de *asistență judiciară* și cea de *curatelă specială* am concluzionat că forma de răspundere civilă aplicabilă este cea delictuală, fundamentul reprezentării în aceste cazuri fiind *legea*. Răspunderea avocaților în aceste ipoteze este o răspundere pentru fapta proprie, forma de exercitare a profesiei în care activează avocații neputând fi chemată în solidar întrucât nu are calitatea de comitent.

31. În ceea ce privește situația *substituirilor* am lămurit că răspunderea se va supune dispozițiilor art. 2023 Cod civil referitoare la *substituirea făcută de mandatar*, după cum există sau nu acceptul clientului, în ambele situații clientul având și o acțiune directă împotriva avocatului pe care avocatul inițial și l-a substituit.

32. Referitor la condițiile specifice răspunderii contractuale, am considerat că acestea constau în neîndeplinirea *lato sensu* a unei obligații rezultate din contractul de asistență juridică, neîndeplinirea obligației să fi fost *fără justificare* și imputabilă avocatului, existența unui prejudiciu ce trebuie reparat, prejudiciul să fie consecința directă și necesară a neexecutării fără justificare sau culpabile a obligației, condiții care, în cazul răspunderii delictuale, se circumscriu faptei ilicite, prejudiciului, raportului de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu și vinovăției.

33. Proba neexecutării obligației profesionale va avea în vedere dovada neprocurării rezultatului promis, în cazul obligațiilor de rezultat sau nefolosirii tuturor mijloacelor necesare pentru atingerea rezultatului promis, în cazul obligațiilor de diligență.

34. Am apreciat că forma reparației prejudiciului creat de avocat nu poate fi decât prin echivalent, prin plata unor *daune-interese*, stabilite de comun acord sau prin hotărâre judecătorească. În cazul stabilirii daunelor-interese prin acordul clientului și al avocatului avem în vedere că acele clauze de exonerare totală de răspundere vor fi considerate nescrise, iar cele de limitare a răspunderii vor fi valabile în măsura în care fapta sau neîndeplinirea obligației sunt săvârșite printr-o simplă imprudență sau neglijență, nu și când sunt cauzate cu intenție sau din culpă gravă. Formele de vinovăție vor fi cântărite prin prisma standardelor diligenței profesionale pe care trebuie să o depună avocatul în activitatea sa.

35. Examenul jurisprudențial al aplicării în cazul răspunderii avocatului a dispozițiilor art. 1385 alin. (4) Cod civil referitoare la posibilitatea reparării și a prejudiciului cauzat prin pierderea unei șanse de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului, ne-a conferit prilejul atragerii atenției și asupra dispozițiilor corespondente ale art. 1532 alin. (2) Cod civil din cadrul răspunderii contractuale, din al căror conținut lipsește sintagma „*sau de a evita o pagubă*”. În legătură cu acest aspect am considerat că nu ne aflăm în prezența unei scăpări a legiuitorului, ci că voința legiuitorului a fost de a restrânge paleta largă a prejudiciilor acoperite în cadrul răspunderii contractuale pe considerentul că acestea trebuie să se circumscrie limitei consecinței directe și necesare a prejudiciului, a certitudinii și a previzibilității sale și că șansa *evitării unei pagube* este un aspect îndepărtat atât de momentul încheierii

contractului la care se poate verifica previzibilitatea prejudiciului, cât și de momentul producerii efective a prejudiciului. De aceea, am propus ca sintagma *pierderea șansei de a obține un avantaj* să fie interpretată doar în sens restrictiv pozitiv, cuprinzând câștigul realizabil, și nu prin acceptarea oximoronului realizat din echipolența sintagmei *evitării unei pagube* cu sintagma *obținerea unui avantaj*.

36. În ceea ce privește repararea prejudiciului am identificat că *patrimoniul de afectățiune al avocatului și asigurarea de răspundere profesională* reprezintă mijloace proprii de garantare a reparării efective a prejudiciului stabilit în urma răspunderii civile a avocatului.

37. Am concluzionat că în cazul în care se declanșează răspunderea sa profesională, avocatul va răspunde doar cu bunurile aflate în patrimoniul de afectățiune profesională, iar dacă acestea nu acoperă integral dauna, creditorul va suporta acest risc, neavând dreptul să urmărească bunurile personale ale avocatului decât în măsura în care nu există un patrimoniu de afectățiune profesională creat în condițiile legii speciale și doar dacă bunurile personale nu sivesc exercitării profesiei, iar acestea doar în cazul obligațiilor de întreținere sau al creanțelor privilegiate asupra mobilelor. Sub acest aspect, am apreciat că patrimoniul de afectățiune apare ca o modalitate de protecție a profesionistului avocat contra efectului răspunderii nelimitate față de toți creditorii ce ar rezulta din exercitarea profesiei. În ceea ce privește asigurarea de răspundere profesională am concluzionat că aceasta reprezintă pentru clienții avocatului un mijloc mai energic și mai productiv pentru a-și recupera prejudiciul produs, desigur în limita sumei asigurate.

38. În legătură cu răspunderea disciplinară, am identificat că specific profesiei de avocat, spre deosebire de alte profesii juridice, este faptul că orice încălcare a legislației speciale poate constitui abatere disciplinară, aspect ce potențază la maxim limitele răspunderii disciplinare, iar în cazul anumitor abateri grave, organul de jurisdicție disciplinară este lipsit de atributul individualizării sancțiunii, legea fiind cea care indică expres aplicarea sancțiunii celei mai drastice, cea a excluderii din profesie.

39. În ceea ce privește sancțiunile disciplinare, neidentificând vreun element de diferențiere între *avertisment* și *mustrare*, nici sub aspectul individualizării, nici sub aspectul punerii în executare, am propus *de lege ferenda* modificarea legii în sensul transmiterii către avocat a unei notificări scrise privind operarea sancțiunii în cazul *mustrării*, respectiv convocarea *in personam* și prezentarea consecințelor faptelor sale în cadrul consiliului baroului, în cazul *avertismentului*.

40. Am lămurit că efectele sancțiunii interdicției de a exercita profesia pentru o anumită perioadă sau a excluderii din profesie se pot răsfrânge și asupra avocaților colaboratori sau

salarizați în interiorul profesiei, care se confruntă cu situația lipsei îndrumătorului sau a titularului formei individuale de exercitare a profesiei și chiar asupra celorlalți avocați asociați din cadrul formelor asociative de exercitare a profesiei de avocat, care vor fi nevoiți să ajusteze aportul în societate. Pentru prevenirea acestor efecte indirecte am propus **de lege ferenda** reglementarea prin Statut a situațiilor privind urmările sancțiunilor disciplinare sau, cel puțin, în actul constitutiv al respectivei forme de exercitare a profesiei de avocat să se prevadă modul de rezolvare a situațiilor rezultate din sancționarea disciplinară a avocaților componenți, asociați, colaboratori sau salarizați în interiorul profesiei din cadrul asocierii.

41. Pe considerentul că cele mai multe abateri disciplinare sunt cauzate de necunoașterea sau ignorarea, desigur că nescuzabilă, a legii, am propus ca **de lege ferenda** normele profesiei de avocat privind sancțiunile disciplinare să fie îmbogățite prin adăugarea obligației avocatului sancționat disciplinar de a frecventa pentru o anumită perioadă de timp cursurile disciplinei privind *Organizarea și etica profesiei de avocat* din cadrul Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, în sistemul formelor de pregătire profesională continuă.

42. Tot în materie disciplinară, am considerat că se impune **de lege ferenda** și reglementarea radierii sancțiunilor disciplinare după un anumit termen, în funcție de gravitatea fieceia, întrucât chiar dacă sancțiunile disciplinare afectează și cazurile de nedemnitate profesională, această afectare nu poate subzista *sine die*, mai ales că, pentru sancțiunile mult mai grave cum sunt cele penale intervine reabilitarea după un anumit termen, ce șterge, de principiu, toate consecințele unei condamnări penale.

43. Remarcând că terminologia legiuitorului cu referire la căile de atac din materie disciplinară este inconstantă, utilizându-se atât noțiunea de „*recurs*” cât și cea de „*contestație*”, am propus **de lege ferenda** înlocuirea termenului de „*recurs*” cu cel al „*contestației*” în toate dispozițiile în materie.

44. În ceea ce privește persoanele care pot exercita căile de atac în cadrul procedurii disciplinare, tot din considerente legate de respectarea normelor de tehnică legislativă am propus **de lege ferenda** înlocuirea sintagmei „*persoană interesată*” cu „*avocatul sancționat*”, pentru a preveni confuziile create din considerarea greșită că în noțiunea de *persoană interesată* am putea include și persoana care a făcut plângerea sau sesizarea inițială, ce au condus la promovarea acțiunii disciplinare, al cărei titular și, ulterior, parte în procesul disciplinar este doar consiliul baroului, respectiv Consiliul U.N.B.R.

45. În ceea ce privește răspunderea penală a avocatului pentru săvârșirea infracțiunii de *asistență și reprezentare neloială*, singura infracțiune prevăzută de Codul penal al cărei

subiect calificat este avocatul am considerat că nu se impune lărgirea sferei de aplicare și la alte cauze în care ar apărea contrarietatea de interese în afara procedurilor judiciare sau notariale, exprimând teza conform căreia infracțiunea a fost prevăzută de legiuitor în cadrul infracțiunilor contra înlăptuirii justiției pentru a proteja, printre altele, sfera relațiilor create în exercitarea dreptului la apărare al oricărei persoane, în scopul înlăptuirii unei justiții în bune condiții, și nu pentru a contrabalansa privilegiile acordate de legiuitor avocaților în situații determinate.

46. În privința infracțiunii privind *Divulgarea de către avocat de informații confidențiale* prevăzută de art. 45 alin. (6) din Legea nr. 51/1995 am concluzionat că aceasta nu este o infracțiune autonomă, ci o formă agravată a infracțiunii de *Divulgare a secretului profesional* prevăzută de art. 227 Cod penal.

47. Referitor la această infracțiune, am propus *de lege ferenda* introducerea în textul art. 45 din Legea nr. 51/1995 și a condiției prevăzută de forma tip referitoare la condiția plângerii prealabile a persoanei vătămate pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, întrucât indiferent de gravitatea faptei săvârșită de un avocat ce avea obligația legală de a păstra secretul profesional, interesul rămâne unul privat.

48. În opinia noastră, am considerat că această infracțiune prevăzută în legislația profesiei nu își găsește justificarea menținerii incriminării față de faptul că în jurisprudența națională, atât practica judecătorească formată în jurul infracțiunii prevăzute de art. 227 Cod penal și cea prevăzută de art. 5 lit. d) din Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale înainte de adoptarea în 2017 a infracțiunii prevăzute de art. 45 alin. (6) al Legii nr. 51/1995, cât și cea ulterioară acestui moment nu au relevat nici măcar un sigur caz în care faptele ce constituie elementul material al acestor infracțiuni să fie săvârșite de către un avocat.

49. În ceea ce privește infracțiunea de *Nedenunțare*, prevăzută de art. 266 Cod penal, am observat că avocatul poate fi subiect activ și în situația nedeunțării unor categorii de fapte suplimentare celor prevăzute ca situație premisă de Codul penal, respectiv în afara faptelor comise de o altă persoană îndreptată contra vieții sau care a avut ca urmare moartea unei persoane, Legea nr. 51/1995 extinde exceptările de la *nedenunțare* și în cazul infracțiunilor de *Genocid* (art. 438 Cod penal), a *Infracțiunilor contra umanității*, (art. 439 Cod penal), a *Infracțiunilor de război contra persoanelor* (art. 440 Cod penal) și a celor prevăzute de *Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului*. Am apreciat că, *de lege ferenda* ar fi oportună modificarea legii în sensul dezincriminării acestor excepții, excepții care creează un regim juridic discriminatoriu fără justificare față de avocați în raport cu alte persoane.

50. Am propus *de lege ferenda* corelarea dispozițiilor din Codul de procedură penală cu Legea nr. 51/1995, în ceea ce privește obligația procurorului ca, în cazul în care obține probe din activitățile de supraveghere tehnică ce au vizat raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, să nu le folosească și să le distrugă, informând judecătorul cauzei în acest sens, *judecătorul urmând să-l înștiințeze și pe avocat*. Critica a vizat prevederea privind această din urmă informare, care, conform art. 139 alin. (4) din Codul de procedură penală, se face „*sub rezerva aprecierii judecătorului*”, iar conform art. 34 alin. (4) teza finală din Legea 51/1995 fără posibilitatea aprecierii. Sintagma „*sub rezerva aprecierii judecătorului*” am apreciat-o ca fiind impredictibilă și discreționară întrucât dă posibilitatea judecătorului ca în mod aleatoriu să decidă asupra restrângerii drepturilor avocatului la păstrarea secretului profesional în care este inclusă atât strategia avocatului privind apărarea, cât și dreptul la apărare al inculpatului. În opinia noastră, această informare ar trebui să fie obligatorie, iar dispozițiile procedurale penale evocate ar trebui modificate în sensul inserării exprese privind obligativitatea acestei informări, astfel încât avocatul să poată lua măsurile necesare în scopul evitării atragerii unei eventuale răspunderi pentru încălcarea obligației de a păstra secretul profesional.

51. Analizând impactul sancțiunilor penale asupra statutului profesional al avocatului, am emis teza conform căreia persoana care și-a pierdut calitatea de avocat în urma unei condamnări penale sau persoana care dorește să intre în profesie după o condamnare penală ce constituie caz de nedemnitate va beneficia de efectele dezincriminării, ale reabilitării sau ale amnistiei, după caz, și va putea accede în profesie cu îndeplinirea condițiilor de reînscrisere în avocatură prevăzute la art. 12 din Legea nr. 51/1995 în toate cazurile de condamnare ce constituie și cazuri de nedemnitate, și nu doar în cazul unde este prevăzută expres această posibilitate, respectiv art. 14 lit. a) din Legea 51/1995.

52. Totodată, am lămurit că în procedurile judiciare, avocatul are un rol indispensabil, având deopotrivă atât drepturi cât și responsabilități legate de buna administrare a justiției. În măsura în care se abate de acestea din urmă intervine răspunderea sa judiciară, răspundere ce îmbracă forma amenzilor judiciare.

Fără a avea pretenția că prin demersul nostru științific am epuizat toate aspectele răspunderii profesionale a avocatului considerăm că, prin modul de abordare complex și conținutul analitic, lucrarea va reprezenta un reper relevant în materia răspunderii profesionale a avocatului, iar tezele și propunerile *de lege ferenda* avansate vor contribui la perfecționarea legislației în domeniu.